

ประชาธิปไตยไร้รัฐ “โรจาวา”: การรักษาความมั่นคงทางการเมือง เหนือดินแดนอธิปไตยแห่งรัฐในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย”

บทคัดย่อ

ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว¹

บทความเรื่องนี้ มุ่งศึกษาพัฒนาการทางการเมืองของชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ตามที่ปรากฏใน “สนธิสัญญาแซฟวร์” โดยระบุถึงการให้สิทธิชาวเคิร์ดจัดตั้ง “รัฐชาติ” ขึ้นมาใหม่ แต่ทว่าพื้นที่ตามสนธิสัญญาดังกล่าวก็ไม่ได้ถูกรับรองด้วยการให้สัตยาบันจาก “รัฐเอกราช” ภายนอกแต่อย่างใด จึงไม่สามารถจัดตั้งเป็นรัฐอธิปไตยโดยสมบูรณ์ได้ ต่อมาบรรดาชาติมหาอำนาจได้ร่วมกันลงนามอีกครั้งใน “สนธิสัญญาโลซาน” นำไปสู่การจัดตั้ง “สาธารณรัฐตุรกี” ขึ้นมาทดแทน ทำให้ “องค์การสันนิบาตชาติ” จำเป็นต้องมีการขีดเส้นเขตแดน “เคอร์ดิสถาน” ตามสนธิสัญญาก่อนหน้านี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ด้วยการสร้าง “ข้อตกลงไซคส์-พิกอต” ก่อให้เกิดการกระจายตัวของดินแดนดังกล่าวไปยังพื้นที่ภายในรัฐอธิปไตยโดยรอบทั้งในประเทศตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่านจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชาวเคิร์ดก็ได้ร่วมกันจัดตั้ง “พรรคแรงงานชาวเคิร์ด” (PKK) และ “พรรคสหภาพประชาธิปไตย” (PYD) เรียงตามลำดับ เพื่อจุดประสงค์ในการรักษาฐานที่มั่นทางการเมืองระหว่างประเทศทั้งในตุรกีและซีเรีย จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” ที่นำไปสู่สงครามกลางเมืองในหลายพื้นที่ ส่งผลต่อการขยายตัวของสมรภูมิยุทธศาสตร์ทางการเมืองและยังทำให้ภูมิรัฐศาสตร์หลายแห่งในภูมิภาคตะวันออกกลางเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมค่อนข้างมาก ทั้งนี้ สงครามกลางเมืองซีเรียเป็นสมรภูมิรบที่มีความน่าสนใจ เนื่องด้วยชาวเคิร์ดในพื้นที่ทางภาคเหนือและตะวันออกสามารถต่อต้านศัตรูจากหลากหลายฝ่ายจนได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดและสามารถเข้าครอบครองพื้นที่พิพาทดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งมีการสถาปนาเขตปกครองตนเอง “โรจาวา” ขึ้นมาภายในรัฐอธิปไตยเหนือดินแดนซีเรีย โดยมีการใช้แนวทาง “ประชาธิปไตย” เป็นหมุดหมายสำคัญในทางการบริหารภายใต้การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ที่มีรากฐานอำนาจอธิปไตยในลักษณะพีระมิดหัวกลับ กล่าวคือ ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยผ่านคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้อย่างเป็นอิสระ โดยที่ไม่มีอำนาจจากรัฐบาลกลางเข้ามาครอบงำหรือควบคุมกำกับดูแล ทำให้มีความแตกต่างจากลักษณะการปกครองภายใต้กรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ที่มุ่งเน้นการสร้างรากฐานอำนาจอธิปไตยในรูปแบบ “รัฐราชการ” ตามหลักการสากลที่นานาชาติยึดถือปฏิบัติกันมา และมีลักษณะเป็นการกำหนดกรอบการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านรัฐบาลกลาง ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในองค์กรระดับชาติ ฉะนั้นแล้ว กระบวนการประชาธิปไตยไร้รัฐของ “โรจาวา”

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100 80 หมู่ 9 ถ.พหลโยธิน ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100, อีเมล: yutthasart.nk@hotmail.com

จึงเป็นลักษณะการปกครองขององค์กรระดับท้องถิ่นที่เป็นเอกเทศและมีความเข้มข้นทางด้านการบริหารกิจการ
สาธารณะระดับจุลภาคภายในชุมชนที่สูงมากกว่าลักษณะการบริหารการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบ “รัฐชาติ”
โดยทั่วไป

คำสำคัญ ประชาธิปไตยไร้รัฐ, ประชาธิปไตยสมัยใหม่, โรจาวา, เคอร์ดิสถานซีเรีย, อนาธิปไตย, ชาวเคิร์ด

Received: 10 December 2023 Revised: 19 March 2024 Accepted: 13 April 2024

Stateless Democracy “Rojava”: Maintaining Political Stability over the Sovereignty of the State in the Area “Syrian Kurdistan”

Abstract _____

*Yutthasart Norkaew*²

This article aims to study the political development of the Kurdish people in the area “Syrian Kurdistan” where is one of the territories of “Kurdistan” according to the “Treaty of Sèvres” which gave the Kurds the right to establish a “nation state,” but this was not guaranteed by ratification by an external “independent state.” Later, the great powers joined together and sign again in The Treaty of Lausanne that led to the establishment of the “Republic of Turkey.” That was unfairly replaced and the “League of Nations” divided the territory “Kurdistan” into 4 parts according to the “Sykes-Picot Agreement” by distributed within the sovereign states of Turkey, Syria, Iraq and Iran until present. Later on, the Kurds jointed together and formed “Partiya Karkeren Kurdistan” (PKK) and “Partiya Yekîtiya Demokrat” (PYD) in sequence, in order to the purpose of maintaining their international political strongholds in both Turkey and Syria. However, the “Arab Spring” events brought significant changes to many strategic and geopolitical areas of the Middle East. In the end, the Kurds in northern and eastern Syria won a decisive victory. Therefore, the autonomous region “Rojava” was established within the sovereign state of Syria. By using guidelines “Democracy” is an important milestone in the administration under the form of government. “Democratic federation” with the foundation of sovereignty in the form of an inverted pyramid. Where citizens can freely exercise democratic power through various local committees without authority from the central government to control and oversee. This model differs from the governance model of a “nation state” which emphasizes on the foundation of sovereignty in the form of a “bureaucratic state” which based on international principles as seen in the global community in general. In conclusion, the stateless democratic process of “Rojava” represents a form of local

²Assistant Professor, Public Administration, Faculty of Political & Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University, 80 Moo 9 Paholyothin Road, Bandoo, Muang District, Chiang Rai Province 57100, Email: yutthasart.nk@hotmail.com

governance characterized by a highly autonomous and administratively robust local organization, surpassing the governance of localities in the form of a “nation-state.”

Keywords: Stateless Democratic, Democratic Modernity, Rojava, Syrian Kurdistan, Anarchy, Kurdish

Received: 10 December 2023 Revised: 19 March 2024 Accepted: 13 April 2024

บทนำ

“โรจาวา” (Rojava) เป็นหนึ่งในรูปแบบการสร้างดินแดนด้วยแนวทางการปฏิวัติภายใต้การขับเคลื่อนของขบวนการชาตินิยมปลดปล่อยตนเองชาวเคิร์ดในนาม “พรรคสหภาพประชาธิปไตย” (Democratic Union Party หรือ Partiya Yekitiya Demokrat: PYD) นับว่าเป็นการจัดตั้งดินแดนที่ประสบความสำเร็จภายหลังจากที่พรรค PYD ได้รับชัยชนะท่ามกลางความขัดแย้งในสงครามกลางเมืองเหนือศัตรูทุกฝ่ายในซีเรีย โดยในช่วงแรกของสงครามได้ปรากฏถึงตัวแสดงกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองหลากหลายฝ่ายที่เข้ามาร่วมวงโอบอุ้มในครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มชาวเคิร์ดทางภาคเหนือและตะวันออก (พรรค PYD) กลุ่มรัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย (Islamic State of Iraq and Syria: ISIS) กลุ่มอัล-นุสเราะฮฺ ฟรอนท์ (al-Nusra Front) กองทัพซีเรียเสรี (Free Syrian Army: FSA) และกองกำลังของรัฐบาลซีเรีย (รัฐบาลอัสซาด) เป็นต้น (Galvan-Alvarez, 2020, p. 182) ทั้งนี้ การสถาปนาดินแดน “โรจาวา” ของพรรค PYD ไม่ใช่รูปแบบการสร้าง “รัฐชาติ” (Nation State) ขึ้นมาใหม่ แต่เป็นการสร้าง “เขตปกครองตนเอง” (Autonomous Region) ในพื้นที่สถานะสุญญากาศทางการเมืองอันเกิดมาจากการถอนกำลังรบของกองทัพรัฐบาลซีเรียหรือกองกำลัง “รัฐบาลอัสซาด” (Assad Government) ออกจากสมรภูมिरบ เนื่องจากไม่สามารถต่อต้านการรุกรานของกลุ่มก่อการร้ายไอซิส (ISIS) ภายในพื้นที่ทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรียได้ ทำให้พรรค PYD ซึ่งเป็นกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองของชาวเคิร์ดที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการปลดปล่อยรัฐภายในพื้นที่จำเป็นต้องออกมาปกป้องคุ้มครองพลเมืองของตนด้วยปฏิบัติการทางทหารในดินแดนมาตุภูมิจากการเข้ารุกรานอย่างหนักหน่วงของกลุ่มก่อการร้ายไอซิส (ISIS) ที่แฝงไปด้วยพฤติกรรมการสังหารที่กระทำต่อศัตรูอย่างโหดเหี้ยมในสมรภูมिरบ จนในท้ายที่สุดพรรค PYD ก็สามารถผลักดันศัตรูทุกฝ่ายออกไปจากพื้นที่และเข้าครอบครองดินแดนทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรียได้เป็นผลสำเร็จ แต่ทว่าด้วยบริบททางการเมืองที่ยังคงมีการสู้รบคุมเชิงกันอยู่ในหลายพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้สถานการณ์ที่ปรากฏไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งเป็น “รัฐชาติ” ภายในพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์แห่งความขัดแย้งแห่งนี้ขึ้นมาได้ (Hoffmann & Matin, 2021, pp. 967-968)

พรรค PYD จึงได้มีการประกาศจัดตั้ง “เขตปกครองตนเอง” ในนาม “โรจาวา” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนทางในการปลดปล่อยพันธนาการทางการเมืองออกจากอำนาจของศัตรูทุกฝ่ายได้อย่างชาญฉลาด (Savran, 2016, p. 7) “โรจาวา” จึงกลายเป็นหนึ่งในต้นแบบแห่งการปฏิวัติที่ประสบความสำเร็จและอาจนำไปสู่การเรียกร้องเอกราชของชาวเคิร์ดทั้งหมดภายในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” (Kurdistan) อื่น ๆ โดยรอบก็เป็นไปได้ (Radpey, 2021, pp. 327-336) ดินแดนในครอบครองของชาวเคิร์ดที่เรียกว่า “โรจาวา” ปรากฏอยู่ทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรีย ประกอบไปด้วย 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภูมิภาคอาฟริน (Afrin) ภูมิภาคจาซีรา (Jazira) และภูมิภาคโคบานี (Kobani) ซึ่งเป็นฐานที่มั่นแห่งสุดท้ายของชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” (Lister, 2015) ถ้าชาวเคิร์ดไม่สามารถปกป้องดินแดนแห่งนี้ได้ ก็จะส่งผลทำให้ “เคอร์ดิสถาน” ในพื้นที่ซีเรียต้องล่มสลายไปในทันที โดยหากมีการศึกษาย้อนกลับไปพิจารณาถึงมหากาพย์ของเรื่องราวทั้งหมดนั้น พบว่า ปฐมเหตุแห่งความขัดแย้ง

เกิดขึ้นมาจากการที่ “จักรวรรดิออตโตมัน” (Ottoman Empire) ได้รับความพ่ายแพ้จากผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งได้นำไปสู่การบีบบังคับให้ประเทศผู้แพ้สงครามจำใจยินยอมลงนามใน “สนธิสัญญาแวร์ซาย” (The Treaty of Versailles) ส่งผลต่อการขีดเส้นเขตแดนภายในของ “จักรวรรดิออตโตมัน” แบ่งแยกออกมาเป็นดินแดนใหม่หลายส่วน (Helmreich, 1974, p. 320)

โดยปรากฏถึงความพยายามของชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดในการขอจัดตั้ง “เคอร์ดิสถาน” ที่มีความหมายว่า “ดินแดนของชาวเคิร์ด” ให้เป็น “รัฐชาติ” แห่งใหม่ภายในภูมิภาคตะวันออกกลางอีกด้วย ทำให้มีการลงนามก่อร่างสร้างรัฐชาติของชาวเคิร์ดใน “สนธิสัญญาแซฟวร์” (Treaty of Sèvres) แต่ทว่าก็ยังคงไม่ได้มีการให้สัตยาบันใด ๆ เกิดขึ้น จึงไม่สามารถจัดตั้งดินแดนแห่งนี้ขึ้นมาได้ตามความมุ่งหวังของชาวเคิร์ดอันมีสาเหตุหลักมาจากปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจาก “ชาวเติร์ก” (Turks) ได้มีการจัดตั้ง “กลุ่มขบวนการแห่งชาติตุรกี” (Kuva-Yi Milliye) ออกมาเคลื่อนไหวปฏิเสธสิทธิทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดตามที่ระบุไว้ใน “สนธิสัญญาแซฟวร์” ด้วยการยืนยันที่จะทำสงครามต่อไป และไม่ยินยอมจำนนต่อแนวทางของชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามที่ได้ขีดเส้นแบ่งเขตแดนอย่างไม่เป็นธรรมจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นจากสนธิสัญญาใหม่อีกครั้ง เพื่อให้มีจัดตั้ง “สาธารณรัฐตุรกี” (Republic of Turkey) ขึ้นมา ในเวลาต่อมาจึงได้มีการลงนามในสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่เรียกว่า “สนธิสัญญาโลซาน” (Treaty of Lausanne) ก่อให้เกิดการมอบอำนาจการปกครอง สัญชาติ และดินแดนให้แก่ “ชาวเติร์ก” ซึ่งเป็นการบอกล้าง “สนธิสัญญาแซฟวร์” ทันทันอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวเคิร์ดที่ได้สิทธิ์ในการจัดตั้งรัฐชาติก่อนหน้านี้ ส่งผลทำให้ชาวเคิร์ดไม่สามารถจัดตั้งรัฐชาติ “เคอร์ดิสถาน” ขึ้นมาได้อีกต่อไป โดยเหตุผลสำคัญในการตัดสินใจของชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามในครั้งนี้ก็คือ การคำนึงถึงความขัดแย้งในอนาคตทางด้านเชื้อชาติระหว่าง “กรีก-ตุรกี” (Greco-Turkish) ซึ่งทั้งสองชาติถือเป็นชนชาติขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากรมากกว่าชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ แตกต่างจากกรณีของชาวเคิร์ดที่มีลักษณะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยไร้อิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ การมอบอำนาจให้แก่ “ชาวเติร์ก” ในการจัดตั้ง “รัฐชาติ” จึงน่าจะมีความเหมาะสมและส่งผลดีมากกว่าการมอบสิทธิ์ดังกล่าวให้แก่ชาวเคิร์ด อย่างไรก็ตาม หากย้อนกลับไปขบคิดถึงการกระทำเช่นนี้ ถือเป็นความผิดพลาดครั้งใหญ่ในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบเป็นห่วงโซ่สัมพันธ์ยืดยาวเข้ากันกับปัญหาความยุ่งเหยิงสลับซับซ้อนทางการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในระยะยาวและยังคงดำรงอยู่จนถึงยุคปัจจุบัน (Pitsoulis, 2019, p. 456) ตลอดจนยังเป็นการวางรากฐานแห่งความขัดแย้งภายในภูมิภาคตะวันออกกลางดังที่ปรากฏในโลกอาหรับยุคใหม่อีกด้วย (Rogan, 2015, p. 513)

ผลที่เกิดขึ้นจากการลงนามใน “สนธิสัญญาโลซาน” ได้นำไปสู่การจัดทำ “ข้อตกลงไซคส์-ปิคอต” (Sykes-Picot Agreement) ทำให้พื้นที่ของ “เคอร์ดิสถาน” ถูกแบ่งแยกออกเป็น 4 ส่วน กระจายกระจายไปอยู่ภายใต้การครอบครองของประเทศต่าง ๆ โดยรอบ อันได้แก่ ตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน (Quataert, 2000, p. 3) กล่าวได้ว่า ภายหลังจากการลงนามใน “สนธิสัญญาโลซาน” ส่งผลทำให้ “สาธารณรัฐตุรกี” สามารถอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนและเข้าครอบครองพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” ในตุรกีได้โดยชอบธรรม ด้วยเหตุนี้ ดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ในพื้นที่โดยรอบ จึงต้องถูกแบ่งแยกออกไปให้กับ “รัฐอธิปไตย” (Sovereign State) ข้างเคียง

ภายนอกควบคุมด้วยเช่นเดียวกันกลายเป็นดินแดนที่ถูกเรียกว่า “เคอร์ดิสถานตุรกี” “เคอร์ดิสถานซีเรีย” “เคอร์ดิสถานอิรัก” และ “เคอร์ดิสถานอิหร่าน” เป็นผลทำให้ชาวเคิร์ดในพื้นที่ดังกล่าวต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองจากรัฐบาลต่างชาติที่มีบริบททางการเมืองภายในของแต่ละประเทศแตกต่างกันออกไป (Zisser, 2014, p. 194)

กระนั้นก็ตาม ชาวเคิร์ดทั้งหมดต่างก็มีความพยายามในการมุ่งปลดแอกตนเองจากการปกครองของชนชาติอื่นอยู่เสมอนำไปสู่การจัดตั้ง “พรรคแรงงานชาวเคิร์ด” (Kurdistan Workers’ Party หรือ Partiya Karkeren Kurdistan: PKK) ขึ้นมาทั้งในตุรกีและซีเรีย ถือเป็นหนึ่งในสัญญาณทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีความโดดเด่นในด้านการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ต่อมาพรรค PKK ก็ได้ถูกพัฒนากลายเป็นพรรค PYD ตามลำดับดังที่ปรากฏในปัจจุบัน จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์กระแสคลื่นการปฏิวัติ “อาหรับสปริง” ที่ส่งผลกระทบต่อเกิดการเกิดสงครามกลางเมืองกระจายตัวไปทั่วทั้งภูมิภาคตะวันออกกลางนำไปสู่สงครามที่ซับซ้อนเกี่ยวกันของฝ่ายต่าง ๆ ในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สงครามกลางเมืองในซีเรียที่มีตัวแสดงทางการเมืองจากหลากหลายฝ่ายเข้ามาแย่งชิงพื้นที่กันอย่างสุดลูกห่อใ้เกิดสภาวะสุญญากาศทางการเมืองภายในพื้นที่ทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรีย (Boyras, 2020) โดยภายหลังจากการสู้รบกันมาได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนท้ายที่สุดผลปรากฏว่า พรรค PYD ของชาวเคิร์ดสามารถยืนหยัดต่อสู้และได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดเหนือตัวแสดงทางการเมืองทุกฝ่าย จึงได้ช่วงชิงโอกาสที่มีอยู่อ้างสิทธิ์การครอบครองดินแดนเหนือรัฐอธิปไตยซีเรียด้วยการสถาปนาเขตการปกครอง “โรจาวา” ขึ้นมา แม้ว่าจะถูกประณามหรือต่อต้านจากนานาชาติมากเพียงใดก็ไม่ได้ส่งผลใด ๆ ต่อการสถาปนา “ประชาธิปไตยไร้รัฐ” ในดินแดนแห่งนี้ขึ้นมาได้ (Allsopp & Van Wilgenburg, 2019, p. 91)

ดังนั้น บทความเรื่องนี้ จึงมีจุดมุ่งหมายศึกษาถึงการพัฒนาประชาธิปไตยในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” หรือที่เรียกว่า “โรจาวา” ซึ่งมีลักษณะเป็น “เขตปกครองตนเอง” ของชาวเคิร์ดในซีเรีย และยังคงเป็นต้นแบบการพัฒนาประชาธิปไตยแนวทางใหม่ที่ประสบความสำเร็จ รวมถึงยังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากสำนักข่าวสากล สื่อสารมวลชน และนานาชาติในยุคปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นสังคมอนาธิปไตยไร้รัฐที่มีการปกครองกันเองในชุมชนระดับจุลภาคภายใต้องค์กรระดับท้องถิ่นอย่างเป็นเอกเทศ โดยพิจารณาร่วมกับพัฒนาการของพรรคการเมืองที่มีการจัดตั้งขึ้นมาด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองภายใต้กรอบแนวคิด “รัฐชาติ” จนกระทั่งมีการปรับเปลี่ยนแนวทางเข้าสู่การปกครองรูปแบบสังคมอนาธิปไตยไร้รัฐในนาม “โรจาวา” อีกทั้งยังมุ่งวิพากษ์จินตกรรมทางการเมืองภายในภูมิภาคตะวันออกกลางที่เกิดขึ้นมาจากปฏิบัติการของพรรคการเมืองชาวเคิร์ด เพื่อแสวงหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการเมืองในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง ตลอดจนพิจารณาถึงรูปแบบ “ประชาธิปไตยไร้รัฐ” (Stateless Democratic) ภายในพื้นที่ยุทธศาสตร์การรบในซีเรีย ซึ่งยังคงปรากฏถึงปัญหาทางด้านเชื้อชาติที่ยากเกินกว่าจะแก้ไขเยียวยาหรือประนีประนอมให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถยุติลงอย่างสันติได้ในยุคปัจจุบัน

พลวัตอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ด: พัฒนาการของ “พรรคแรงงานชาวเคิร์ด” (PKK) สู่แนวทางประชาธิปไตยไร้รัฐของ “พรรคสหภาพประชาธิปไตย” (PYD)

“การเมืองที่อยู่นอกเหนือรัฐ องค์การทางการเมืองที่อยู่นอกเหนือพรรคการเมือง และอัตวิสัยทางการเมืองที่อยู่นอกเหนือชนชั้น” (politics beyond the state, political organisation beyond the party, and political subjectivity beyond class) (Badiou, 2002, p. 95) เป็นปณิธานทางการเมืองเชิงวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการปลดแอกกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดออกมาจากการถูกกดขี่ข่มเหงของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ รวมถึงสนธิสัญญาก่อร่างสร้างรัฐชาติที่ไม่เป็นธรรม โดยพรรค PKK มีความพยายามในการแบ่งแยกดินแดน “เคอร์ดิสถาน” เดิมที่กระจัดกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยรอบ ซึ่งไม่ได้รับการให้สัตยาบันจากประชาคมโลกตาม “สนธิสัญญาแซฟวร์” ออกมาจัดตั้งเป็น “รัฐชาติ” แห่งใหม่อีกครั้ง ถือเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรค PKK ในช่วงยุคแรกเริ่มที่มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา และปรากฏถึงผู้ที่มีบทบาทสำคัญก็คือ “อับดุลละห์ เออจาลัน” (Abdullah Öcalan) ผู้นำพรรคการเมืองกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเคิร์ดสัญชาติตุรกี (Weiner, 1999) ที่มีความมุ่งมั่นในการสร้างกลุ่ม “นักปฏิวัติชาวเคิร์ด” (Kurdish Revolutionaries หรือ Soresgeren Kurdistan: SK) ขึ้นมาในช่วงทศวรรษ 1970 โดยเป็นการรับเอาแนวคิดเชิงต่อต้านเจ้าอาณานิคมของ “อิสมาอิล เบซิกชี” (İsmail Beşikçi) ที่ระบุว่า “เคอร์ดิสถาน” เป็นอาณานิคมระหว่างประเทศที่ถูกยึดครองอย่างไม่เป็นธรรมจากตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน ซึ่งได้มีการนำแนวคิดข้างต้นมาปรับใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง เพื่อมุ่งสู่การปลดปล่อยตนเองของชาวเคิร์ดในตุรกีและซีเรีย (De Jong, 2016, p. 6)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1978 ได้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่ม “นักปฏิวัติชาวเคิร์ด” ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมจะเป็นกลุ่มชนชั้นแรงงานระดับล่างในสังคมที่มีความจำเป็นต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานจากพื้นที่ชนบทอันห่างไกลเข้ามาทำงานหาเลี้ยงชีพภายในเมืองใหญ่ต่าง ๆ ของตุรกี อันมีสาเหตุหลักมาจากการถูกกดขี่ข่มเหงภายใต้นโยบายเชิงปฏิบัติการณ์ของรัฐบาลตุรกีที่มีลักษณะเป็นการขจัดความเป็นเคิร์ดด้วยวิธีการกลืนชาติแบบถอนรากถอนโคน อาทิ การห้ามพูดภาษาเคิร์ด การห้ามใช้อักษรภาษาเคิร์ด และการห้ามมีคำว่า “เคิร์ด” ปรากฏในเอกสารสิ่งพิมพ์ทุกชนิด เป็นต้น รวมทั้งชาวเคิร์ดโดยส่วนใหญ่ยังเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสและได้รับการศึกษาอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับพลเมืองโดยทั่วไปของตุรกีอีกด้วย (Van Bruinessen, 1988, pp. 40-42) โดยรัฐบาลซีเรียมีความพยายามหล่อหลอมชาวเคิร์ดเหล่านี้ให้กลายเป็นชาติอาหรับซีเรียที่ไม่ยึดโยงกับวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ของตนอีกต่อไป (Human Rights Watch, 1996, p. 11)

ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากได้มีการจัดตั้งพรรค PKK ในปี ค.ศ. 1978 ผู้นำพรรคการเมืองชาวเคิร์ด จึงได้ประกาศก้าวถึงการเป็นตัวแทนของชนชั้นแรงงานชาวเคิร์ดที่มีเป้าหมายเร่งด่วน คือ “การปฏิวัติประชาธิปไตย” ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นวาระสำคัญแห่งชาติ และมีการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองปลุกปั่นชาวเคิร์ดให้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองด้วยแนวทางการต่อสู้ในรูปแบบของ “สงครามประชาชน” แต่ทว่าแนวทางการปฏิวัติข้างต้นกลับผิดเพี้ยนไปสู่แนวทาง “สังคมนิยม” เนื่องจากได้มีการประกาศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางการเมืองกับสหภาพโซเวียตและจีนในช่วงยุคสงครามเย็น (De Jong, 2016, p. 7) ถือเป็น การปรับเปลี่ยนทิศทาง

แนวคิดทางการเมืองของพรรค PKK ให้มีความเหมาะสมกับแนวทางของชาติพันธุ์ที่ให้การสนับสนุนจนกลายเป็น “ขบวนการสังคมนิยม” ที่มุ่งเน้นการสร้างสังคมไร้ชนชั้นผ่านการก่อตัวของอำนาจรัฐนิยมใหม่ตามแนวทางของลัทธิ “มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์” (Marxist-Leninist) (Yarkin, 2015, p. 26)

อย่างไรก็ดี ในปี ค.ศ. 1980 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญที่กลายเป็นจุดเปลี่ยนและรอยร้าวทางการเมืองในตุรกี นั่นคือ กองทัพได้ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลเป็นผลสำเร็จ ทำให้พรรค PKK กลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความแข็งแกร่งมากที่สุดในดินแดนของตุรกี กระนั้นก็ตาม ภายหลังจากการขึ้นเถลิงอำนาจของกองทัพตุรกี ปรากฏว่ามีนโยบายที่มุ่งเน้นการปราบปรามกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดอย่างรุนแรง จนกระทั่งกองกำลังติดอาวุธชาวเคิร์ดจำเป็นต้องถอยร่นออกจากพื้นที่แนวรบไปตั้งหลัก ณ ฐานที่มั่นบริเวณประเทศข้างเคียงในดินแดนของซีเรีย แต่ก็ยังคงมีการเปิดฉากการสู้รบอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบ “สงครามกองโจร” ทำให้พรรค PKK ถูกขนานนามว่าเป็น “พรรคกองโจร” (Guerilla Party) (Brauns & Kiechle, 2010, p. 57)

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1990-2000 กรอบแนวคิดการสร้าง “รัฐชาติ” ภายใต้อำนาจปกครองรูปแบบ “สังคมนิยม” ได้ถูกละทิ้งไปด้วยการเผยแพร่แนวทาง “ประชาธิปไตยสมัยใหม่” (Democratic Modernity) ที่ไม่เคยปรากฏ ณ แห่งไหนไต่มา ก่อน โดยมีลักษณะเป็นรูปแบบการปกครองตนเองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้โดยตรงผ่านกระบวนการเลือกตั้ง “คณะกรรมการ” เพื่อเข้าไปแสดงบทบาทเป็นตัวแทนในองค์กรระดับรากหญ้าที่ไม่อิงแอบกับระบบ “รัฐราชการ” ตามกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” โดยทั่วไป ซึ่งมีรัฐบาลกลางทำหน้าที่เป็นผู้กำกับควบคุมดูแลและมีโครงสร้างสายการบังคับบัญชาที่แน่นอนชัดเจนจากบนลงล่างแตกต่างจาก “ประชาธิปไตยสมัยใหม่” ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นการให้อำนาจอธิปไตยสูงสุดอยู่ที่ชุมชนแต่ละแห่งทดแทนองค์กรระดับชาติ โดยที่ไม่ถูกรบกวานหรือแทรกแซงจากอำนาจอธิปไตยภายนอกในทุกกรณี แต่ก็มีการรวมตัวกันของชุมชนต่าง ๆ ภายใต้อำนาจปกครองรูปแบบที่เรียกว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Democratic Confederalism) จึงถือเป็นรูปแบบ “ประชาธิปไตยสมัยใหม่” ที่แตกต่างจากกรอบแนวคิดประชาธิปไตยในอดีตแบบดั้งเดิมและกำลังถูกนำเข้ามาแทนที่อุดมการณ์ “รัฐชาติ” ในการปลดแอกตนเองของชาวเคิร์ดได้อย่างน่าประหลาดใจ ซึ่งชาวเคิร์ดได้ประเมินไปแล้วว่าการสร้าง “รัฐชาติ” ขึ้นมาใหม่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากและยังคงไม่มีหนทางที่จะประสบความสำเร็จในอนาคตอันใกล้ได้อย่างแน่นอน (Yarkin, 2015, p. 26)

ทำให้ต้องมีการสร้างจินตกรรมทางการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนัยสำคัญของการปลดปล่อยอาณานิคมด้วยวิธีการใหม่ที่ไม่สนใจวิธีการปลดปล่อยอาณานิคมแบบเดิมตาม “สนธิสัญญาแซฟวร์” อีกต่อไป (Küçük & Özselçuk, 2016, p. 184) โดยมีการตัดแปลงแนวคิดนอกกรอบนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันกับแนวทางประชาธิปไตยอย่างบูรณาการให้มีความสอดคล้องกับหลักการเสรีนิยมที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การขัดเกลาทางสังคม และการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพปัจเจกบุคคลให้มีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปลดปล่อยสตรีออกจากสังคม “ปิตาธิปไตย” (Patriarchy) โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสตรี

ทั้งในฐานะของ “นักการเมือง” ที่มีบทบาททางการบริหาร และ “วีรสตรีนักสู้” ที่มีบทบาทเคียงบ่าเคียงไหล่ในสมรภูมिरิบ (Çağlayan, 2012, p. 2) แต่กระนั้น ก็ได้มีการตั้งข้อสังเกตว่าแท้จริงแล้วการนิยามความเท่าเทียมทางเพศระหว่างสตรีและบุรุษท่ามกลางสภาวะสงครามอาจเป็นเพียงวาทกรรมของสังคม “ประชาธิปไตย” แบบเข้มข้นมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในสังคมของชาวเคิร์ดก็เป็นไปได้ เพราะการปฏิบัติต่อสตรีชาวเคิร์ดมีความแตกต่างจากหลักการ “สิทธิสตรีสากล” และ “สิทธิสตรีอิสลาม” ค่อนข้างมาก (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2566, น. 202)

เหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางอุดมการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด ในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งปรากฏถึงการล่มสลายของพรรค PKK เนื่องจากผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดไม่สามารถแสดงบทบาทขับเคลื่อนทางการเมืองระหว่างประเทศได้อีกต่อไป อันมีสาเหตุหลักมาจากกองกำลังความมั่นคงตุรกีได้ทำการติดตามความเคลื่อนไหวของ “อับดุลละห์ เออจาแลน” โดยภายหลังจากที่มีการค้นพบแหล่งกบดานและสามารถยืนยันตัวตนบุคคลได้อย่างชัดเจนแล้ว จึงมีการชี้เป้าหมายให้หน่วยปฏิบัติการพิเศษตุรกีเข้าไปลักพาตัวในระหว่างที่ “อับดุลละห์ เออจาแลน” กำลังปฏิบัติการกิจในประเทศเคนยา โดยมีการควบคุมตัวกลับมารับโทษ ณ ภูมิลำเนา จนกระทั่งศาลได้พิจารณาคัดสินพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตและถูกคุมขังอยู่ในดินแดนของตุรกีเพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิดอันเป็นการป้องปรามการปลุกปั่นทางการเมืองจากผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์คนสำคัญที่ทรงอิทธิพลอันเป็นการลดทอนอำนาจหัวเรือใหญ่ทางการเมืองของชาวเคิร์ดลงมาให้ได้มากที่สุด (Weiner, 1999) เนื่องจากก่อนหน้านี้ “อับดุลละห์ เออจาแลน” ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการปลดแอกตนเองชาวเคิร์ดและสร้างความวุ่นวายทางการเมืองภายในรัฐอธิปไตยทั้งในตุรกีและซีเรียอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด (Casier & Jongerden, 2010) ส่งผลทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ของพรรค PKK ถูกยุติลงไปที่โดยปริยาย ต่อมาในปี ค.ศ. 2003 กลุ่มสนับสนุนผู้รักชาติต่อ “อับดุลละห์ เออจาแลน” ก็ไม่ได้ละทิ้งอุดมการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาลงไปแต่อย่างใด โดยพวกเขาได้กลับเข้ามารวมตัวกันประกาศจัดตั้ง “พรรคสหภาพประชาธิปไตย” (PYD) ขึ้นมาต่อ ยอดการดำเนินงานของพรรค PKK เดิมก่อนหน้านี้ใหม่อีกครั้ง (Knapp, Flach, Ayboga, & Biehl, 2016, p. 84)

จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 2007 พรรค PYD ก็ได้มีการเผยแพร่แนวคิดการสถาปนาดินแดนแบบใหม่ภายใต้การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Democratic Confederalism) ด้วยการหลีกเลี่ยงกรอบแนวคิดการจัดตั้ง “รัฐชาติ” เปลี่ยนไปเป็นมุ่งเน้นการปกครองตนเองในระดับรากหญ้า (Hammy & Miley, 2022, p. 5) ตามแนวคิดของ “อับดุลละห์ เออจาแลน” ที่เคยมีการนำเสนอผ่านงานเขียนของเขาหลายเล่มก่อนหน้านี้ โดยเป็นแนวคิดทางการเมืองนอกกรอบที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากอิทธิพลของนักทฤษฎีสังคมนิยมและผู้บุกเบิกแนวคิดการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมชาวอเมริกันนามว่า “เมอร์เรย์ บุคชิน” (Potiker, 2019, p. 80) ที่ได้มีการนำเสนอแนวทางการเมืองในประเด็น “นิเวศวิทยาและความคิดปฏิวัติ” (Ecology and Revolutionary Thought) ซึ่งได้ปรากฏถึงผลงานตีพิมพ์ครั้งแรกในจดหมายข่าวของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” เมื่อปี ค.ศ. 1964 (Hammy, 2021, p. 31) ก่อนที่จะมีการตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการซ้ำอีกครั้งอย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 1965 และได้ถูกนำมาปรับประยุกต์ใช้เข้ากับแนวทางการปลดแอกตนเองของชาวเคิร์ดด้วยแนวคิดทางการบริหารรูปแบบประชาธิปไตยฐานรากระดับท้องถิ่นได้อย่างลงตัว (Bookchin, 1985, p. 89)

สรุปได้ว่า พรรคการเมืองของชาวเคิร์ดมีลักษณะอุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่แน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต ทำให้แนวทางในยุคเริ่มแรกมีความใกล้เคียงกับการปกครองรูปแบบ “สังคมนิยม” ตามแนวคิดของลัทธิ “มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์” แม้ว่าจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของพรรค PKK ในการสถาปนาพรรคการเมืองขึ้นมานั้น จะเป็นการปกครองรูปแบบ “ประชาธิปไตย” ก็ตาม ซึ่งแนวทางที่มีการปรับเปลี่ยนไปมีนัยสำคัญทางการเมืองแอบแฝง เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาติพันธมิตรที่ให้การสนับสนุนและมีการปกครองรูปแบบ “คอมมิวนิสต์” รวมถึงยังเป็นข้ออ้างมาจายตรงข้ามกับรูปแบบ “ประชาธิปไตย” ในช่วงยุคสงครามเย็นเพียงเท่านั้น แต่ทว่าภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ส่งผลทำให้สงครามทางอุดมการณ์ระหว่างสองขั้วมหาอำนาจโลกได้ยุติลง พรรค PKK ของชาวเคิร์ดก็ได้หันเหความสนใจทางการเมืองกลับมาในทิศทางเดิม และมุ่งเน้นลักษณะการปกครองในรูปแบบ “ประชาธิปไตยสมัยใหม่” ที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น โดยละทิ้งแนวคิดแบบ “สังคมนิยม” ที่อิงแอบกับรูปแบบ “คอมมิวนิสต์” ที่เข้าสู่ยุคแห่งความโรยราทางด้านแนวคิดทางวิชาการที่ไม่สามารถนำมาต่อยอดในการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ได้ อีกทั้งยังเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่ได้รับความนิยมและยังเป็นแนวคิดที่มีความล้าหลังเชิงอุดมคติที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในโลกแห่งความเป็นจริง ทั้งนี้ แนวคิดทางการเมืองของพรรค PKK ก่อนข้างมีความน่าสนใจในประเด็นการขับเคลื่อนทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีความโดดเด่น ส่งผลทำให้เกิดการปราบปรามการกระทำที่เข้าข่ายการแบ่งแยกดินแดนของชาวเคิร์ดจากรัฐบาลตุรกีและซีเรียอย่างหนักหน่วง โดยรัฐบาลของทั้งสองประเทศมีมุมมองว่า พรรค PKK เป็นกลุ่มก่อการร้ายที่จำเป็นต้องขจัดทิ้งให้สิ้นซากด้วยการใช้นโยบายกีดกันชาติกับพลเมืองชาวเคิร์ดหลายประการ

อย่างไรก็ดี การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรค PKK ต้องหยุดชะงักลงในช่วงระยะเวลาหนึ่งอันเนื่องมาจาก “อับดุลละห์ เออจาแลน” ผู้นำคนสำคัญของพรรคการเมืองถูกจับกุมตัวไปรับโทษจำคุกในประเทศตุรกี ถึงกระนั้น ในช่วงเวลาต่อมาบรรดาสาวกของ “อับดุลละห์ เออจาแลน” ก็ได้กลับเข้ามารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้มีการจัดตั้งพรรค PYD ขึ้นมาสืบทอดเจตนารมณ์ของพรรค PKK โดยให้ความสำคัญกับการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ออกไปสู่สาธารณชนอย่างกว้างขวางและเปิดเผย ส่งผลกระทบเชิงจิตวิทยาต่อแนวทางการปลดแอกตนเองของชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง อันได้แก่ ตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน ซึ่งต่างพากันมุ่งหวังถึงการกลับเข้ามารวมชาติกันอย่างเป็นทางการได้ต่อไปในอนาคต กล่าวคือ ปฏิบัติการทางการเมืองของพรรค PKK และพรรค PYD ดังกล่าวตามลำดับ มีความมุ่งหมายในการปลุกระดมชาวเคิร์ดทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในรัฐอธิปไตยทั้ง 4 แห่ง ให้ออกมาแสดงพลังทางการเมืองต่อต้านรัฐบาลต่างเชื้อชาติและเรียกร้องเอกราชให้แก่พวกพ้องกลุ่มชาติพันธุ์ของตน โดยที่ในปัจจุบันพรรค PYD สามารถสถาปนา “เขตปกครองของตนเอง” ขึ้นมาได้เป็นผลสำเร็จภายในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” ในนามของดินแดนที่ถูกเรียกว่า “โรจาวา” เห็นได้ชัดว่า “อับดุลละห์ เออจาแลน” เป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่ทรงอิทธิพลและมีวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการรวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่นภายใต้ความรู้สึกร่วมทางชาติพันธุ์ในเชิงภราดรภาพทางการเมืองการปกครองมากกว่าการยอมจำนนต่ออิทธิพลของชาติมหาอำนาจที่เคยเป็นเจ้าอาณานิคมและขีดเส้นแบ่ง

เขตแดนรัฐอธิปไตยตามอำเภอใจอย่างไม่เป็นธรรม ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ชาวเคิร์ดไม่ได้ยึดติดกับอุดมการณ์ทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการถาวร โดยมีมุมมองว่าสามารถปรับเปลี่ยนให้ไปตามบริบทต่าง ๆ ได้อย่างเป็นพลวัต แต่กระนั้น วิสัยทัศน์หลักเชิงอุดมการณ์ก็ยังคงยึดติดอยู่กับรูปแบบ “ประชาธิปไตย” ค่อนข้างมากกว่าแนวทางการปกครองรูปแบบอื่น ๆ โดยมุ่งเน้นการพิจารณาถึงพลวัตของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในอดีตจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นวิธีการศึกษาถึงอุดมการณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ที่ชาวยุโรปของกลุ่มคนไร้รัฐตลอดจนมีการนำเอาแนวคิดที่พิจารณาแล้วเห็นควรมีความเหมาะสมเข้ามาปรับประยุกต์ใช้กับแนวทางการปลดปล่อยรัฐเชิงเอกภาพ ส่งผลให้ได้แนวคิดทางการเมืองรูปแบบแปลกใหม่ที่ยังคงโอรับกับแนวทางการประชาธิปไตยได้อย่างลงตัว

จินตกรรมทางการเมือง “โรจาวา” กับ “การพัฒนาประชาธิปไตย” ในสังคมอนาธิปไตยไร้รัฐ

“โรจาวา” เป็นพัฒนาการทางการเมืองที่มีจุดมุ่งหมายในการจัดระเบียบทางสังคมขึ้นใหม่อีกครั้งภายในพื้นที่ครอบครองของชาวเคิร์ดหลังจากพรรค PYD สามารถขับไล่ศัตรูออกไปจากมาตุภูมิได้เป็นผลสำเร็จ โดยมีความพยายามในการลดทอนอำนาจอธิปไตยของ “รัฐชาติ” ไม่ให้เข้ามาครอบงำทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น (Jubault, 2018, pp. 33-34) และยังเป็นหนึ่งในจินตกรรมทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่พยายามหลีกเลี่ยงการสร้างดินแดนตามกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” เปลี่ยนเป็นการสร้าง “เขตปกครองตนเอง” ขึ้นมาเพื่อช่วยสนับสนุน “ลัทธิชาตินิยม” และยังเป็นทางเลือกหลอมความรู้สึกร่วมทางชาติพันธุ์ของชาวเคิร์ด ทำให้สามารถกลับเข้ามารวมตัวกันในมาตุภูมิของตนได้อีกครั้ง หลังจากที่ดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ตามที่ปรากฏใน “สนธิสัญญาแซฟวร์” ได้ถูกแบ่งแยกออกไปอยู่ภายใต้การครอบครองของประเทศตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน กระนั้นก็ตาม การรวบรวมดินแดนทั้ง 4 ส่วนดังกล่าวกลับเข้ามารวมกันไว้ได้อย่างเป็นปึกแผ่นนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต้องใช้แนวทางวิภาษวิธีเชิงวิพากษ์ด้วยการเชื่อเชิญชนชั้นนำชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” ทุกแห่งให้เข้ามาเจรจาปรึกษาหารือถึงแนวทางในการร่วมกันสร้างข้อตกลงระหว่างประเทศหรือ “สัญญาประชาคม” (Social contract) เพื่อแสวงหาคำตอบของการผนวกดินแดนที่สูญหายกลับเข้ามาไว้รวมกันกลายเป็นพื้นที่การปกครอง “เคอร์ดิสถาน” เพียงแห่งเดียวอย่างเป็นทางการหรืออาจมีการตกลงแบ่งแยกดินแดนออกจากกัน โดยมุ่งเน้นการบริหารปกครองกันเองภายในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” แต่ละแห่งตามแนวทางของชนชั้นนำและไม่มีความสัมพันธ์กันทางการเมืองการปกครองก็ยอมได้ (Cemgil, 2021, pp. 1046-1074)

แต่ทว่าแนวทางข้างต้นกลับได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในประเด็นทางด้านอำนาจและสิทธิทางการเมืองของชาวเคิร์ดถึงทิศทางที่มีความเหมาะสมต่อการปลดแอกตนเองโดยภาพรวม กล่าวคือ การสร้างวาทกรรมเชิงพื้นที่ในนาม “โรจาวา” ขึ้นมา ได้กลายเป็นหนึ่งในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองระหว่างประเทศและกลยุทธ์สำคัญของการรวบรวมดินแดนที่สูญหายไป อันได้แก่ “เคอร์ดิสถานตุรกี” “เคอร์ดิสถานซีเรีย” “เคอร์ดิสถานอิรัก” และ “เคอร์ดิสถานอิหร่าน” ให้สามารถกลับคืนมาผนวกรวมเข้าไว้ด้วยกันอีกครั้งอย่างเป็นเอกภาพตามที่ปรากฏใน “สนธิสัญญาแซฟวร์” ก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ไม่เคยถูกรับรองด้วย

การให้สัตยาบันจาก “รัฐเอกราช” ภายนอก จนกระทั่งถูกบอกกล่าวไปโดยปริยายจากการลงนามใน “สนธิสัญญาโลซาน” (Chamoun, 2022, pp. 9) ด้วยเหตุนี้ การรวบรวมดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง จึงปรากฏถึงความคลุมเครือและยังคงมีลักษณะที่ไม่ได้แตกต่างไปจากการจัดทำเขตแดนด้วยการแย่งชิงพื้นที่จากการทำสงครามซึ่งเกี่ยวข้องกับฝ่ายศัตรู รวมถึงการใช้กองกำลังทหารเข้าครอบครองดินแดนด้วยการอ้างสิทธิ์เหนืออธิปไตยแห่งรัฐ และการเข้ามาบริหารปกครองในลักษณะเช่นเดียวกันกับรูปแบบ “รัฐชาติ” ตามกรอบแนวทางสากลที่ประชาคมโลกยึดถือปฏิบัติมาจนกลายเป็นบรรทัดฐานปกติอยู่แล้ว (Chamoun, 2022, pp. 9)

แม้ว่าชาวเคิร์ดจะสามารถจัดตั้ง “โรจาวา” ขึ้นมาภายในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” ได้ก็จริง แต่ทว่ารัฐบาลแห่งชาติของซีเรียก็ไม่ได้มีการแสดงเจตนารมณ์ในการปลดปล่อยดินแดนทางภาคเหนือและตะวันออกให้แก่ชาวเคิร์ดอย่างถาวรแต่อย่างใด และยังคงมีการอ้างสิทธิ์อธิปไตยเหนือพื้นที่ในครอบครองของชาวเคิร์ดอยู่เสมอมา ตลอดจนถึงยังเป็นดินแดนที่ไม่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติอย่างเป็นทางการอีกด้วย (ยุทธศาสตร์หน่อแก้ว, 2565, น. 50) ที่สำคัญก็คือ รัฐบาลตุรกีรู้สึกกังวลใจกับการสถาปนา “โรจาวา” ซึ่งมีลักษณะเป็นดินแดนเหนืออธิปไตยแห่งรัฐในซีเรียค่อนข้างมากกว่ารัฐบาลจากพื้นที่อื่น ๆ กล่าวคือ รัฐบาลตุรกีได้ประกาศกร้าวถึงความไม่พอใจระหว่างประเทศต่อปฏิบัติการทางการเมืองของชาวเคิร์ดใน “โรจาวา” ด้วยการแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความหมกหมุ่นในการเป็นปรปักษ์ต่อชาวเคิร์ดและมีความพยายามในการมุ่งทำลายเสถียรภาพทางการเมืองของซีเรียควบคู่กันไป อีกทั้งรัฐบาลตุรกียังรู้สึกพึงพอใจต่อความเสียหายจากสภาวะสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้น ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้รับผลกระทบจากความเลวร้ายของสงครามที่เคยเผชิญมาก่อนหน้านี้อย่างต่อเนื่อง โดยมีรายงานจากแหล่งข่าวว่ารัฐบาลตุรกีได้ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเสริมพลังอำนาจให้แก่ “กลุ่มหัวรุนแรงอิสลามิสต์” (Islamist Extremist Groups) จึงถือเป็นการแสดงท่าทีเชิงต่อต้านที่บ่งบอกถึงการบั่นทอนนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรในยุโรปที่มีจุดมุ่งหมายแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองในซีเรียอย่างสันติอีกนัยหนึ่งด้วย (Dag, 2023, p. 51)

อย่างไรก็ดี เมื่อวิเคราะห์ตามแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมกับทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ในพื้นที่แห่งความขัดแย้ง พบว่า แท้จริงแล้วชาวเคิร์ดก็ยังคงมีความต้องการเป็น “รัฐชาติ” ที่ปรารถนาถึงการได้สัญชาติอำนาจ สิทธิทางการเมือง และการดำรงอยู่ของชนชั้นนำในแต่ละพื้นที่ที่สำคัญ โดยประสงค์ที่จะมีการบริหารปกครองตนเองตามบริบททั่วไปในเชิงพื้นที่มากกว่าการสร้างดินแดนที่มุ่งไปสู่สังคมอุดมคติ รวมถึงยังปรารถนาถึงการสร้างสังคมที่สามารถรองรับกลุ่มคนจากทุกเชื้อชาติทุกชนชั้นที่แตกต่างกันได้ (Dinc, 2020, p. 54) กระนั้นก็ตาม หากมีการยกข้อโต้แย้งเกี่ยวกับกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ทั่วไป “โรจาวา” ก็นับเป็น “สังคมอนาธิปไตย” ไร้รัฐที่เกิดขึ้น และมีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดในยุคปัจจุบัน แต่ก็ยังคงไม่ได้รับการรับรองด้วยการให้สัตยาบันตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศเพียงเท่านั้น (Hosseini, 2016, p. 263) นอกจากนี้ “โรจาวา” ยังมีแนวทาง “การพัฒนาประชาธิปไตย” ที่โดดเด่นและมีความน่าสนใจมากเป็นกรณีพิเศษ โดยมีการนำเสนอการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนทิศทางโครงสร้างการบริหารองค์กรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ (Hammy & Miley, 2022, p. 5)

กล่าวคือ ชาวเคิร์ดพยายามปรับปรุงรูปแบบการปกครองตนเองด้วยการมอบอำนาจการตัดสินใจกิจการ
สาธารณะในท้องถิ่นให้กับประชาชนได้มีโอกาสสามารถใช้อำนาจอธิปไตยส่วนปัจเจกบุคคลผ่านแนวทาง
“ประชาธิปไตยทางตรง” ไปยังตัวแทนที่มีบทบาทอยู่ภายในองค์กรท้องถิ่นระดับรากหญ้าขนาดเล็กอย่างเป็น
เอกเทศ โดยไร้ซึ่งการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกในทุกกรณี (ยุทธศาสตร์ นน่อแก้ว, 2566, น. 48) อีกทั้งยัง
มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของความเป็นพลเมืองภายในท้องถิ่นที่ค้ำประกันปัจเจกบุคคลและหลีกเลี่ยงการถูกควบคุม
จากรัฐบาลกลางตามกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” (Knapp & Jongerden, 2016, pp. 87-109) พร้อมทั้งให้ความสำคัญ
สำคัญในประเด็นการปลดปล่อยพันธนาการออกมาจาก “ระบบทุนนิยม” และ “ระบอบปิศาจไทย” ที่หยั่ง
รากฝังลึกภายใต้การปกครองของ “ระบอบอัสซาด” (Assad Regime) ในซีเรียมาอย่างยาวนานควบคู่กันไปด้วย
(Üstündağ, 2016, p. 197)

ฉะนั้นแล้ว “โรจาวา” จึงเป็นการบริหารชุมชนที่ให้ความสำคัญกับความเป็นภราดรภาพของคนในชุมชน
โดยไม่ประสงค์ให้มีอิทธิพลใด ๆ จากภายนอกเข้ามาแทรกแซงท้องถิ่นได้ ด้วยเหตุที่ดินแดนแห่งนี้เป็นผลิตภาพ
โดยรวมจากสภาวะสงครามกลางเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นทางด้านความ
ปลอดภัยภายในท้องถิ่นให้กับประชาชนด้วยการรวมตัวกันครอบครองดินแดนในระดับจุลภาค และใช้อำนาจ
ผ่านองค์กรระดับรากหญ้าที่เรียกว่า “คอมมูน” (Commune) ซึ่งมีความเป็นอิสระทางการเมืองอย่างเป็นเอกเทศ
โดยที่ “คอมมูน” แต่ละแห่งจะมี “คณะกรรมการป้องกันตนเอง” (Self-Defense Committee) เป็นกองกำลัง
ผสมกึ่งตำรวจกึ่งทหารที่มีอาวุธครบมือทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนอย่างเข้มงวด ทำให้ไร้ข้อ
กังวลในประเด็นการแทรกแซงทางการเมืองจากการใช้กำลังทหารของ “คอมมูน” อื่น ๆ โดยรอบที่อยู่ใกล้เคียง
กัน เนื่องด้วย “คอมมูน” ในแต่ละแห่งก็ยังคงมีความจำเป็นต้องควบคุมพื้นที่ภายในของตนพร้อมทั้งเฝ้าระวัง
ต่อสถานการณ์ภายนอกที่มีบริบทเชิงพื้นที่ผันแปรอย่างเป็นพลวัตไปตามสภาวะสงครามที่กำลังคุกรุ่นและต้อง
เผชิญอยู่ควบคู่กันไป (Leezenberg, 2016, p. 685)

อนึ่ง สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดเกี่ยวกับ “การพัฒนาประชาธิปไตย” ของ “โรจาวา” ที่มีความแตกต่างจาก
พื้นที่อื่น ๆ ของ “เคอร์ดิสถาน” และภายในภูมิภาคตะวันออกกลางก็คือ ประเด็น “ความเท่าเทียมทางเพศ”
ระหว่างบุรุษและสตรี ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการกำหนดบทบาทหน้าที่ของปัจเจกบุคคลในสังคมที่มีลักษณะ
คล้ายคลึงกันไปแทบทั้งหมด โดยไม่มีการแบ่งแยกสิทธิของชายหรือหญิงออกจากกันดังเช่นกรณีที่พบเห็นได้ทั่วไป
ในสังคมอื่น ๆ กระนั้นก็ตาม อาเรียนน์ ซาห์วีซี (Arienne Shahvisi) (2018) ได้พยายามให้คำอธิบายว่า หลักการ
ของ “สิทธิสตรีสากล” ได้ถูกสังคมโรจาวาบิดเบือนความหมายออกไปมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในประชาคมโลก กล่าว
คือ ผู้หญิงในสังคมโรจาวาได้ถูกผลักดันเข้าสู่สภาวะสงครามเต็มรูปแบบด้วยวาทกรรม “ความเท่าเทียมทางเพศ”
ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงยอมรับสภาวะของความรุนแรงและสร้างเสริมความภาคภูมิใจในชัยชนะจากการ
สู้รบที่ได้มาจากผลของสงครามอันโหดร้าย จึงถือเป็นการเพิ่มบทบาทภาระหน้าที่ทางการเมืองและไม่ใช้การ
สนับสนุนให้สตรีออกจากสังคม “ปิศาจไทย” อย่างแท้จริงตามที่มีการกล่าวอ้าง (Shahvisi, 2018, pp. 998-
1022)

สอดคล้องกับข้อเสนอสนับสนุนของยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว (2566) ที่ระบุว่า “สตรีนิยมโรจาวา” หากมองเพียงผิวเผินเสมือนเป็นหนึ่งในแนวทางการต่อต้านสังคม “ปีศาจไทย” ด้วยการนำลัทธิทหารเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของวาทกรรม “ความเท่าเทียมทางเพศ” เพื่อมุ่งสู่การปลดปล่อยรัฐเชิงเอกภาพ แต่ทว่าหากพิจารณาพร้อมกับแนวคิดสตรีนิยมในทวีปยุโรป อเมริกา และอิสลาม กลับพบว่า เงื่อนไขของ “สตรีนิยมโรจาวา” มีความแตกต่างจาก “สตรีนิยมสากล” อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากสังคมโรจาวาได้มอบ “ความเท่าเทียมทางเพศ” ให้แก่ผู้หญิงในสถานะสงคราม ซึ่งเป็นการเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้แก่ผู้หญิงมากยิ่งขึ้น ดังนั้น สังคมโรจาวาจึงยังคงเป็นสังคม “ปีศาจไทย” ที่เข้มข้นมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ โดยที่ผู้หญิงได้กลายเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองและถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือขึ้นสำคัญในลักษณะของ “เครื่องจักรสังหาร” ที่ต้องเผชิญหน้ากับความรุนแรงทารุณโหดร้ายจากสงครามปลดแอกตนเองของชาวเคิร์ดอย่างไม่รู้สีกตัวก็เป็นไปได้ (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2566, น. 202) อย่างไรก็ตาม “อับดุลละห์ เออจาลิน” กลับให้ความเห็นที่แตกต่างว่า การแสดงออกถึงความห้าวหาญของสตรีในการออกมาสู้รบกับศัตรู ถือเป็นหนึ่งในการกระบวนปลูกจิตสำนึกสตรีชาวเคิร์ดทั้งหมดให้กล้าลุกฮือขึ้นมาต่อต้านการกระทำย่ำยีของบุรุษในสังคม “ปีศาจไทย” ที่หยิ่งรักฝังลึกมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ก่อนหน้านี้ โดยเรียกแนวทางนี้ว่า “สตรีวิทยาหรือศาสตร์ว่าด้วยสตรี” (Jineology) (Organ, 2017, p. 4)

กล่าวโดยสรุป “โรจาวา” เป็นสังคมอนาธิปไตยที่ถูกสถาปนาขึ้นมาในพื้นที่ซึ่งไร้การควบคุมใด ๆ จากอำนาจรัฐ เนื่องจากรัฐบาลซีเรียได้สละอำนาจอธิปไตยในช่วงสงครามกลางเมืองด้วยการถอนกองทัพออกจากพื้นที่ดังกล่าว ก่อให้เกิดสถานะสุญญากาศทางการเมืองอันนำไปสู่การต่อสู้เพียงลำพังของชาวเคิร์ด ซึ่งถูกโจมตีจากกองกำลังฝ่ายศัตรูที่เข้ามารุกรานจากรอบด้านทุกทิศทุกทางอย่างหนักหน่วง แต่กระนั้น ในท้ายที่สุดชาวเคิร์ดก็สามารถยืนหยัดต่อสู้และเข้ายึดครองพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” ได้อย่างเด็ดขาดจากผลของชัยชนะเหนือศัตรูทุกฝ่าย อีกทั้งยังได้มีการประยุกต์ใช้แนวทาง “การพัฒนาประชาธิปไตย” รูปแบบใหม่ที่มีความสำคัญกับ “ความเท่าเทียมทางเพศ” และไม่เคยปรากฏมาก่อน ณ แห่งหนใด เข้ามาปรับใช้ด้วยการสร้างจิตรกรรมทางการเมือง “โรจาวา” ภายใต้การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” โดยกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถใช้สิทธิทางการเมืองของตนผ่านตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งและเข้าไปมีบทบาทเป็น “คณะกรรมการคอมมูน” ทำหน้าที่บริหารงานภายในชุมชนท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้อย่างเป็นเอกเทศ เห็นได้ว่า ชาวเคิร์ดพยายามปลดแอกตนเองออกจากกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ด้วยการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้รักษาความมั่นคงทางการเมืองเชิงพื้นที่ โดยการอ้างสิทธิ์เหนืออธิปไตยแห่งรัฐในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” แม้ว่าจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นความซับซ้อนทางด้านอำนาจและสิทธิทางการเมืองก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาในการปกครองตนเองของชาวเคิร์ดแต่อย่างใด

บทสรุป

สงครามกลางเมืองและความขัดแย้งที่มีชาวเคิร์ดเป็นตัวแสดงหลักในดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง ในประเทศตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน มีจุดเริ่มต้นมาจากการลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อชนกลุ่มน้อยภายหลังจากชาติมหาอำนาจยินยอมร่วมกันลงนามใน “สนธิสัญญาโลซาน” จึงถือเป็นปฐมบทแห่งหายนะที่ก่อตัวขึ้นมาภายในภูมิภาคตะวันออกกลาง ต่อมาชนชาติขนาดใหญ่ที่ครอบครองดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง มีแนวทางการบริหารปกครองชนกลุ่มน้อยที่มีลักษณะเป็นการกดขี่ข่มเหงและเหยียดเชื้อชาติอย่างรุนแรง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดได้รับผลกระทบจากการกระทำอันทารุณในเชิงนโยบายอยู่เสมอมา จนกระทั่งชาวเคิร์ดได้มีการเข้ามารวมกลุ่มกันจัดตั้งพรรคการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนเรียกร้องเอกราชให้กับชาวเคิร์ดทั้งหมด โดยมีฐานที่มั่นของพรรคการเมืองตั้งอยู่ในดินแดนของตุรกีและซีเรีย แต่ก็ไม่สามารถที่จะปลดแอกตนเองออกมาจากอำนาจรัฐได้สำเร็จ กระนั้นก็ตาม โลกาอาหรับได้เกิดจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในเหตุการณ์ที่เรียกว่า “อาหรับสปริง” ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการลุกฮือขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลของประชาชนทั่วทั้งภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยแนวทางการปฏิวัติขับไล่ผู้นำเผด็จการออกไปจากระบบการเมืองภายในของประเทศต่าง ๆ เป็นวงกว้างกลายเป็นสงครามกลางเมืองในหลายพื้นที่ รวมถึงดินแดนของชาวเคิร์ดในซีเรียที่ได้กลายเป็นหนึ่งในสมรภูมิรบของการช่วงชิงอำนาจจากตัวแสดงทางการเมืองหลากหลายฝ่ายที่พยายามเข้ามาครอบครองดินแดนแห่งนี้ จนในท้ายที่สุดชาวเคิร์ดสามารถยืนหยัดต่อสู้กับศัตรูได้อย่างห้าวหาญและสามารถเข้ายึดครองพื้นที่ทางภาคเหนือและตะวันออกในซีเรียได้อย่างมั่นคงนำไปสู่ฉากทัศน์ใหม่ของการปกครองตนเองด้วยแนวทาง “ประชาธิปไตยไร้รัฐ” ที่เรียกว่า “โรจาวา” ส่งผลทำให้พื้นที่ดังกล่าว กลายเป็นหนึ่งในรูปแบบ “การพัฒนาประชาธิปไตย” ที่ได้รับความสนใจจากสำนักข่าวสากล สื่อสารมวลชน และนานาชาติในยุคปัจจุบัน เนื่องจากปรากฏดินแดนแห่งนี้เพียงแห่งเดียวที่มีการใช้เงินตรรกการเมืองรูปแบบแปลกใหม่ อย่างไรก็ตาม การเรียกร้องเอกราชของชาวเคิร์ดนับได้ว่าเป็นต่อสู้เชิงอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีความมุ่งหมายในการรวมชาติและไม่ได้อิงแอบกับกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” แต่วาทกรรมที่เกิดขึ้นก็ยังคงใกล้เคียงกับการสร้าง “รัฐชาติ” ในรูปแบบของ “รัฐเอกราช” เกิดใหม่โดยทั่วไปอยู่ดี ฉะนั้น การอ้างสิทธิ์เหนืออธิปไตยแห่งรัฐของชาวเคิร์ดในซีเรีย จึงเป็นการใช้อำนาจทางการเมืองทหารรักษาความมั่นคงในพื้นที่สภาวะสุญญากาศทางการเมืองให้กับพลเมืองของตนที่ได้มาจากชัยชนะในสงครามกลางเมืองเสียมากกว่า และยังมีลักษณะเป็นการครอบครองดินแดนเพียงชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ไม่ใช่การครอบครองดินแดนอย่างถาวรแต่ประการใด แม้ว่าจะมีความพยายามในการสร้างวาทกรรมเชิงพื้นที่ขึ้นมาในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดของตนเชิงภราดรภาพก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีแนวทางที่ชัดเจนในการผนวกดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง รวมกลับเข้ามาไว้ด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม เพราะพื้นที่แต่ละแห่งก็ยังคงมีชนชั้นนำที่ไม่ยินยอมให้พื้นที่ของตนมีลักษณะเช่นเดียวกันกับ “โรจาวา” ทำให้จำเป็นต้องมีการใช้แนวทางวิพากษ์วิธีเชิงวิพากษ์ เพื่อหาทางออกในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม _____

ภาษาไทย

- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2565). รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 9(2), 38-66.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2566). ประชาชนบูรณาภาพวิถีอุดมการณ์ปลดปล่อยรัฐเชิงเอกภาพของพลเมืองสังคมนานิปไตยไร้รัฐในเขตปกครองตนเอง “โรจาวา”. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 14(2), 183-222.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2566). โรจาวา: สัญญาความเป็นรัฐเชิงนามธรรมว่าด้วยการปกครองของชาวเคิร์ดกับการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคตะวันออกกลาง. *วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 7(2), 47-70.

ภาษาอังกฤษ

- Akkaya, H., & Jongerden, J. (2012). Reassembling the Political: The PKK and the Project of Radical Democracy. *European Journal of Turkish Studies Social Sciences on Contemporary Turkey*, 14, 1-19.
- Allsopp, H., & Van Wilgenburg, W. (2019). *The Kurds of Northern Syria. Volume 2: Governance, Diversity and Conflicts*. London; New York City; etc.: I.B. Tauris.
- Badiou, A. (2002). *Ethics: An Essay on the Understanding of Evil*. London: Verso.
- Bookchin, M. (1985). Ecology and Revolutionary Thought*. Copyright 1965 by Murray Bookchin, Reprinted with permission from Post-Scarcity Anarchism, 1971. Ramparts Press, Palo Alto, California 94303. “Introduction” written December, 1978. *Antipode*, 17(2-3), 89-98.
- Boyras, C. (2020). Alternative Political Projects of Territoriality and Governance during the Syrian War: The Caliphate Vs Democratic Confederation. *Geopolitics*, 26(4), 1095-1120.
- Brauns, N., & Kiechle, B. (2010). *PKK: Perspektiven des kurdischen Freiheitkampfes: Zwischen Selbstbestimmung, EU und Islam*. Stuttgart: Schmetterling Stuttgart.
- Çağlayan, H. (2012). From Kawa the Blacksmith to Ishtar the Goddess: Gender Constructions in Ideological-Political Discourses of the Kurdish Movement in Post-1980 Turkey. *European Journal of Turkish Studies*, 14, 1-28.

- Casier, M., & Jongerden, J. (2010). *Nationalisms and Politics in Turkey Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue*. London & New York: Routledge.
- Cemgil, C. (2021). The geopolitics of democratic confederalism in Syria: Geopolitics as the interplay of multiple strategies of spatialisation. *Geopolitics*, 24(4), 1046-1074.
- Chamoun, C. S. (2022). *Westernization in Rojava; Infatuation with the West*. Master's Thesis in Global Studies, School of Global Studies, University of Gothenburg.
- Dag, V. (2023). The Implications of Turkish Interventions in Rojava for US and EU Foreign Policies. *The Commentaries*, 3(1), 51–69.
- De Jong, A. (2016). *A Commune in Rojava? Öcalan, PKK ideology & PYD Policies*. Czech: The Anarchist Library.
- Dinc, P. (2020). The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria: An Alternative to the (Nation-)State Model?. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(1), 47-67.
- Galvan-Alvarez, E. (2020). Rojava: a state subverted or reinvented?. *Postcolonial Studies*, 23(2), 182-196.
- Hammy, C. (2021). Social Ecology in Öcalan's Thinking. In Hunt S. E. (Ed.). *Ecological Solidarity and the Kurdish Freedom Movement* (pp. 25-40). London: Lexington Books.
- Hammy, C., & Miley, T. J. (2022). Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology. *Frontiers in Political Science*, 3, 1-13.
- Helmreich, P. C. (1974). *From Paris to Sèvres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919–1920*. Columbus: The Ohio State University Press.
- Hoffmann, C., & Matin, K. (2021). Beyond Anarchy and Capital? The Geopolitics of the Rojava Revolution in Syria. *Geopolitics*, 26(4), 967-972.
- Hosseini, A. (2016). The Spirit of the Spiritless Situation: The Significance of Rojava as an Alternative Model of Political Development in the Context of the Middle East. *Journal of Socialist Theory*, 44(3), 253-265.
- Human Rights Watch. (1996). Syria: The Silenced Kurds. *Human Rights Watch World Report*, 8(4(E)), 1-49.

- Jubault, L. (2018). *Radical Democracy, Citizenship and Development: Radicalizing Participation to Achieve Transformative Change-The Cases of Chiapas and Rojava*. London: SOAS University of London.
- Knapp, M., Flach, A., Ayboga, E., & Biehl, J. (2016). *Revolution in Rojava: Democratic autonomy and women's liberation in Syrian Kurdistan*. Pluto Press.
- Knapp, M., & Jongerden, J. (2016). Communal Democracy: The Social Contract and Confederalism in Rojava. *Comparative Islamic Studies*, 10(1), 87-109.
- Küçük, B., & Özselçuk, C. (2016). The Rojava Experience: Possibilities and Challenges of Building a Democratic Life. *South Atlantic Quarterly*, 115(1), 184-196.
- Leezenberg, M. (2016). The Ambiguities of Democratic Autonomy: The Kurdish movement in Turkey and Rojava. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(4), 671-690.
- Lister, C. R. (2015). *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. Oxford: Oxford University Press.
- Organ, H. (2017). From the October Revolution to Revolutionary Rojava: An Ecosocialist Reading. *Capitalism Nature Socialism*, 28(4), 3-20.
- Potiker, S. L. (2019). Obstacles to Insurrection: Militarised Border Crossings Hindering the Rojava Liberation struggle. *Anarchist Studies*, 27(2), 77-102.
- Quataert, D. (2000). *The Ottoman Empire, 1700-1922*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radpey, L. (2021). Self-Determination and Use of Force in Rojava. *Journal of Human Rights and Social Work*, 6, 327-336.
- Rogan, E. (2015). *The Fall of the Ottomans: The Great War in the Middle East*. New York: Basic Books.
- Savran, Y. (2016). The Rojava Revolution and British Solidarity. *Anarchist Studies*, 24(1), 7-12.
- Shahvisi, A. (2021). Beyond Orientalism: Exploring the Distinctive Feminism of Democratic Confederalism in Rojava. *Geopolitics*, 26(4), 998-1022.
- Üstündağ, N. (2016). Self-Defense as a Revolutionary Practice in Rojava, or How to Unmake the State. *South Atlantic Quarterly*, 115(1), 197-210.
- Van Bruinessen, M. (1988). Between Guerrilla War and Political Murder: The Workers' Party of Kurdistan. *Middle East Report*, 153, 40-42+44-46+50.

- Weiner, T. (1999). *U.S. Helped Turkey Find and Capture Kurd Rebel*. New York: The New York Times.
- Yarkin, G. (2015). The Ideological Transformation of the PKK regarding the Political Economy of the Kurdish Region in Turkey. *Kurdish Studies*, 3(1), 26-46.
- Zisser, E. (2014). The Kurds in Syria: Caught between the Struggle for Civil Equality and the Search for National identity. In Bengio, O. (ed). *Kurdish Awakening. Nation Building in a Fragmented Homeland*. Austin: University of Texas Press.